

interdependence is only growing. Despite the potential failures of economic globalization, environmental globalization will continue to intensify. Climate change and rising sea levels will affect the quality of life of every person, but no country can cope with this problem alone. In a world where borders are becoming increasingly transparent to everything from drugs to infectious diseases to terrorism, states must use soft power, public diplomacy to develop networks and build international institutions and regimes to address common threats. One of the ways to the security of the whole World!!!

*Кушинська Л.А., к.істор.н., доцент
Київський національний університет театру, кіно і телебачення
імені І.К. Карпенка-Карого,
Україна*

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ТА ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ІСТОРІЇ

Презентація держави на зовнішній арені, на що покликана культурна дипломатія, не є новою ідеєю. Для України цей інструмент набуває особливої актуальності в контексті останніх викликів ХХІ століття, інформаційної війни, оскарження історико-культурної спадщини, що, зрештою, ставить під питання місце України, як суверенної держави, у всесвітньому поступі. Наразі культурна дипломатія вийшла з режиму підвиду публічної дипломатії й інструменту так званої «м'якої сили» презентації держави на зовнішній арені, і перетворилась на систему інформаційного впливу у світі. Будучи частиною гуманітарної політики, культурна дипломатія, окрім іншого, є інструментом вірної розстановки політичних акцентів, котрий потребує відповідної підготовки фахівців.

Актуальним питанням міжнародного іміджу нашої держави лишається переосмислення історії, подолання пострадянської і постімперської спадщини й вироблення єдиного історичного нарративу.

Україна відійшла від радянського формату надмірної заідеологізованості всіх сфер життя, однак, неналежна увага до такого базового фундаментального питання, як державна ідеологія, що першоджерелом має вітчизняну історію, призводить до кризи національної свідомості й оскарження історико-культурних цінностей країнами, що виникли пізніше, аніж перший етап державотворення Русі-України.

Неналежна увага до Історії та культури України була й лишається відчутним гальмом на шляху реалізації політики культурної дипломатії нашої держави. У Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1.07.2010 року, статтю 10 «Засади внутрішньої політики у гуманітарній сфері» одним з пунктів зазначається «відродження духовних цінностей Українського народу, захист та примноження його культурного надбання, збереження національної культурної спадщини, підтримка розвитку культури і мистецтва, відродження та збереження культурної самобутності регіонів». Наступною статтею того ж документу «Засади зовнішньої політики», говориться про створення сприятливих зовнішньополітичних умов для розвитку української нації, її економічного потенціалу, історичної свідомості, національної гідності українців, а також етнічної, культурної, мовної, релігійної самобутності громадян України усіх національностей» [1].

З метою поліпшення результативності нормативно закріплених завдань, у 2017 році Кабінетом міністрів України було засновано Український Інститут, що належить до сфери управління Міністерства закордонних справ України і головною місією вбачає зміцнення міжнародного іміджу нашої держави через можливості культурної дипломатії. У Стратегії Українського Інституту на 2020-2024 роки, затвердженої у червні 2020 р., на першому місці тематичних рамок зазначаються відповідь на виклики минулого, переосмислення історії й спадщини, що насамперед передбачає «опрацювання знакових подій української історії». Також йдеться про «досвід проживання й осмислення суспільних травм минулого, перепрочитання, осучаснення, реапропріація культурної спадщини, зокрема, через опцію

декомунізації і деколонізації, включення України у світовий історичний та культурний дискурс» [2]. Останній пункт – «включення України у світовий історичний та культурний дискурс» свідчить про повільну роботу у зазначеному напрямку протягом останніх тридцяти років. Адже, докласти максимуму зусиль, аби нашу державу сприймали не як один з уламків колишнього Радянського Союзу, а як державу, що реалізовує зазначене у Статуті ООН та Декларації про принципи міжнародного права власне право на самовизначення варто було ще у 1991 році.

Зазначене у Стратегії опрацювання знакових подій української історії має відбуватись на фаховому рівні з урахуванням того, що боротьба за історико-культурну і державницько-політичну спадщину Русі ведеться не з XIX і навіть не з XVII, а з кінця XV століття. Радянський наратив історії наразі мало переосмислений, зокрема, в частині реалізації українською нацією суверенних прав у першій чверті XX століття, під час Великої Злуки 1919 року.

За реалій мережевого суспільства відчутними є переваги агресора. Доводиться констатувати недостатню обізнаність вітчизняних фахівців, що репрезентують нашу державу на світовій арені, як щодо визначних подій нашої історії, так і ставлення до «історичних травм», свідоме чи несвідоме уникнення «незручних» питань історії та неготовність дати їм аргументовану оцінку. Самі ж фахівці заслуговують на особливу увагу, оскільки законодавство України не містить нормативної вимоги щодо патріотизму тих, кому держава надала владні повноваження й доступ до державної таємниці, оскільки такий мовчазно презюмується. При цьому варто зауважити, що у багатьох країнах, з якими наша держава має дипломатичні відносини чи двосторонні історико-дослідницькі проекти, періодично фіксуються або спроби знецінення важливих історичних подій, або ж відверті інформаційні атаки, протистояти яким може лише компетентний фахівець, здатний дати професійну відповідь [3]. Фахова підготовка у сфері культурної дипломатії має охоплювати не лише працівників дипломатичної служби, але й усіх

урядовців, що за посадою так чи інакше репрезентують Україну на зовнішній арені.

Досвід проживання й осмислення суспільних травм минулого, як одне з завдань культурної дипломатії, передбачає відповідальність і здатність не замовчувати складні питання, а знаходити конструктивні шляхи їх вирішення. Україна, як суверенна держава, несе відповідальність нарівні з іншими країнами, байдуже до того, якою була їх історико-культурна спадщина. Чи історичний шлях був імперсько-завойовницьким, чи держава сама перебувала під іноземною юрисдикцією, збагачуючи імперський ресурс та імперські науково-культурні надбання. Щодо здатності пошуку конструктивних шляхів вирішення непростих питань історії, варто аналізувати наявний світовий досвід. Наприкінці 1980-х років у Західній Німеччині відбулася дискусія під назвою «*Historikerstreit*», (дословно «суперечка істориків») між консервативними та лівоцентристськими вченими про те, як включити період нацистської Німеччини та Голокост до німецької історіографії та взагалі сприйняття німецьким народом себе. Один з німецьких істориків, Ернст Нолтанд та його консервативні прихильники стверджували, що Голокост не є унікальним, а тому німці не повинні нести на собі основну відповідальність за «остаточне врегулювання єврейського питання». Інші стверджували, що пам'ять про нацистську епоху не можна «нормалізувати» як джерело національної гордості.

Тож, у перепрочитанні, переосмисленні травм минулого, важливо шукати єднальні чинники. Однак, варто розуміти, що найбільша кількість історичних маніпуляцій приходить на період після епохальної заяви Президента Російської Федерації про розпад СРСР як найбільшу геополітичну катастрофу ХХ століття.

Розуміння історії для посадовців, що представляють Україну на зовнішній арені, є доволі актуальним за останніх геополітичних викликів ХХІ століття. Відколи нового звучання набуває риторика світових впливових політичних гравців, чимало подій української історії переходить від площини міжнародно-правової оцінки до суто політичного тлумачення. Зокрема, тема Голодомору 1932-1933 років в

Україні як акту геноциду проти українського народу. Будь-яке знецінення цього питання виглядає, як політтехнологія, що нагадує відомий практикуючим правникам *спектр юридичних стратегій*, застосовуваних адвокатами на Нюрнберзькому процесі, котрі, як відомо, часто були непослідовними – а іноді і взаємовиключними. Голодомор є не лише злочином геноциду проти конкретної групи, а можна сприймати як *трагедію всього людства*, на очах якого коїлось винищення етнічної групи українців, і при цьому у цивілізованій світовій спільноті не знайшлося механізмів протидії цьому злочину.

Реапропріація, або, подолання культурного привласнення зокрема, через опцію декомунізації і деколонізації, наразі лишається актуальним напрямом вітчизняної культурної дипломатії. Подолання культурного привласнення можливе лише за умов наявності чіткої стратегії, координації зусиль Міністерства закордонних справ України, Міністерства культури та інформаційної політики України, а також усвідомлення важливості цього напрямку як пріоритетного, від якого залежить сприйняття України як конкурентної держави, здатної аргументовано відстоювати цінності своєї історико-культурної спадщини. Інструментом реапропріації має бути цілеспрямована діяльність у закордонних архівах, музеях, зважаючи, що світові музеї презентують історичні цінності, здобуті за колоніальної доби у колоніальних країнах. Варто також розуміти, що перший досвід подолання імперської музейної традиції в Україні був здійснений українським археологом Іваном Шовкоплясом та Президентом НАН України Олександром Палладіним, завдяки яким скіфські старожитності наразі розміщено не у Санкт-Петербурзі, а в Україні.

Подолання культурного привласнення для нашої держави обтяжено тим, що тривалий час Україна перебувала під іноземною юрисдикцією. Адже протягом зазначеного періоду всі національні наукові, культурні, мистецькі здобутки поповнювали імперську спадщину. Однак, під юрисдикцією інших держав перебувала не лише Україна, і не лише їй доводиться оскаржувати історико-культурну спадщину, а також не дозволяти знецінювати злочини, що мали місце.

Сучасна історія свідчить, що лише ті держави, котрі мають високі вимоги до урядовців-представників «м'якої сили», успішно долають виклики XXI століття. Подібна ситуація мала місце у історичному минулому таких країн, як Ізраїль, Грузія, Вірменія, Молдова, республіка Корея. Держава Ізраїль на законодавчому рівні чітко визначилась із ставленням до такої історичної травми, як Голокост. І попри те, що міжнародно-правова кваліфікація злочинним діянням була прописана після вчинення самого злочину, наразі офіційна державно-правова оцінка самої країни є індикатором її ставлення щодо цієї події.

Республіка Корея також пережила виклики, як-от перебування під іноземною юрисдикцією, остаточні явища, непростий шлях до здобуття незалежності, наявність відчутного прошарку національної інтелігенції, прихильно налаштованої щодо окупанта, консервативність суспільства. Розбудова державності Республіки Корея відбувалась за умов агресивно налаштованого оточення з територіальними претензіями і об'єктивно обмеженого ресурсу. Однак, нація не лише зуміла активізувати всі наявні можливості, але й реалізувати весь внутрішній потенціал, зокрема, сферу культурної дипломатії, як потужний засіб офіційного самопозиціонування та її унікальної культури, філософії, ідеології, що наполегливо рухається до посідання свого заслуженого місця серед розвинених конкурентних держав.

В контексті Республіки Корея варто звернути увагу на важливий аспект – підготовка фахівців-урядовців. Сановники будь-якого рангу маючи фахову освіту, перш, ніж отримати владні повноваження, проходять жорсткий конкурсний відбір, аж до вищих національних іспитів державної служби, що у обов'язковому порядку передбачають не лише досконале знання внутрішнього і міжнародного законодавства, але й національно історії і культури.

Республіка Вірменія наразі ініціювала судовий розгляд у Гаазькому суді позову до Азербайджанської Республіки. Серед звинувачень відчутний акцент зроблено на антивірменській риториці, поширенні вірменофобських настроїв. Оскільки обидві країни є членами ООН й мають міжнародно-правові зобов'язання, подальший

розгляд стане індикатором того, як світова спільнота, уособлена юристами-фахівцями з міжнародного права сприйматиме аргументи, що мають немайновий характер.

Таким чином, культурна дипломатія наразі має забезпечувати безумовний інформаційний вплив нашої держави у світі, зважаючи на реалії інформаційної війни, щодо якої досі не прийнято жодних міжнародно-правових документів. Задля якомога повної реалізації тематичних напрямів культурної дипломатії, зазначених у Стратегії Українського Інституту на 2020-2024 роки, необхідно:

1. Зробити історичну освіту однією з головних вимог підготовки фахівців. Перш аніж отримати можливість представляти Україну у інших державах, дипломат повинен скласти розлогий іспит з історії та культури України.
2. Відійти від нарративу радянської системи історії й культури, котра не лише застаріла, але й небезпечна примітивізацією наших здобутків і цінностей. Докладати максимум зусиль щодо популяризації концептуальної культури та її діячів, як-от Лесь Курбас, Микола Куліш, Дзига Вертов. Популяризувати українських діячів культури та мистецтв, що закінчили імперські навчальні заклади та відомі у світі.
3. Задіяти всі міжнародно-правові інструменти щодо правомірного оскарження культурно-історичної спадщини України, а також повернення в Україну «зниклих» пам'яток історії та мистецтв, як-от картин Івана Труша чи архівних фондів.
4. Усвідомити, що за реалій військової агресії на сході нашої держави, сумісна дипломатична діяльність Українського Інституту з дипломатичними установами відбувається в режимі дипломатичного фронту.

Перелік використаних джерел:

1. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до тексту: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>
2. Стратегія Українського Інституту на 2020-2024 роки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до тексту: <https://ui.org.ua/strategy2020-2024/>
3. Посол України в Німеччині Андрій Мельник розкритикував президента Німеччини через заяви про «Північний потік-2». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до тексту: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-pivnichny-potik-2/31090603.html>

Кузь В.В., аспірант

Хмельницький університет

управління та права імені Леоніда Юзькова,

Україна

***ВПЛИВ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ЧИННИКА НА ПРОЦЕС
ФОРМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ***

Глобалізаційні процеси сприяють появі нових викликів та нових геополітичних векторів регіональної та міжнародної співпраці. Однією із домінант, що, беззаперечно, превалює у системі міжнародних відносин є енергетична сфера, яка відноситься до визначальних чинників забезпечення економічної стабільності держави. Боротьба за контроль над енергетичними ресурсами та сфери впливу визначає характер формування зовнішньої політики держави й активізує позицію держави щодо розвитку співпраці у сфері глобальної енергетики. Це, в свою чергу, актуалізує необхідність ґрунтовного дослідження енергетичної складової держави в процесів реалізації зовнішньоекономічних інтересів держави на національному та міжнародному рівнях. Поглиблення процесів міждержавної взаємодії потребує ведення стратегічно правильної та виваженої державної політики, в тому числі зосередження уваги на проблематиці